

Monikulttuurisuusasiain neuvottelukunnan kokous 26.8.2020

Teemana lähisuhdeväkivalta ja sen ehkäiseminen

1. Kokouksen avaus, työjärjestyksen hyväksyminen ja pöytäkirjantarkastajien valinta

Päätös: avattiin kokous, hyväksyttiin muutettu työjärjestys ja valittiin pöytäkirjantarkastajiksi Arto Mieskolainen ja Olga Gilbert.

2. Tutkimus pakolais- ja turvapaikanhakijanaisiin kohdistuvasta väkivallasta kuudessa EU-maassa

Turvapaikanhakijanaisiin kohdistuvasta väkivallasta on valmistunut tutkimus ja *Näkymättömät uhrin* -raportti YK:n yhteydessä toimivassa Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNissa. Tutkimus toi tietoa auttamisen haasteista ja erilaisista väkivallan muodoista, ja sen myötä nousi esille laajempi kuva sukupuolistuneen väkivallan muodoista ja vaikutuksista. Tutkimuksen mukaan Suomellakin on paljon parannettavaa väkivallan tunnistamisessa ja uhrien auttamisessa. HEUNissa työskentelevä Senior Programme Officer **Inka Lilja** kertoi tutkimuksen tuloksista ja esitteli sekä työntekijöille suunnatun opaskirjan että HEUNin tekemät politiikkasuositukset.

Tiivistelmä: pakolaisuus on väkivallan riskitekijä lähtömaassa, matkan aikana ja myös kohdemaassa. Epävarma tulevaisuus lisää riskiä ja avun hakemiseen liittyy pelkoa ja häpeää. Väkivallan tunnistamiseen tarvitaan resursseja ja uhrien auttaminen vaatii osaamista eri ammattiryhmiltä. Naisen kannalta iso ongelma on tiedon puute omista oikeuksista, esimerkiksi se, että pakkoavioliitto tai raiskaus avioliitossa ovat rikoksia. Väkivallasta ilmoittaminen ei ole prioriteetti, koska on tärkeämpää edetä turvapaikkaprosessissa. Toisaalta väkivallasta kannattaisi kertoa, sillä se voi olla turvapaikkaperuste. Ohjaamisen malli on koottu käsikirjaksi, joka löytyy myös suomeksi. Malli kuvataan portaina, jonka askeleet alhaalta lähtien ovat 1. luottamuksen rakentaminen, 2. oikeuksista kertominen, 3. johdonmukaisen kertomuksen muodostaminen omista kokemuksista – tärkeä sekä turvapaikkaprosessissa että rikosprosessissa ja 4. naisen oman valinnan tukeminen rikosprosessin suhteen.

HEUNin politiikkasuositukset ovat EU-tasoisia. Suomi on sitoutunut naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseen osana sekä kansainvälisiä velvoitteita (Istanbulin sopimus) että vuoden 2019 hallitusohjelmassa. Suositusten mukaan Suomessa tarvitaan helppo matalan kynnyksen prosessi. Tärkeintä olisi antaa koulutusta uhrien tunnistamiseksi sekä erityisesti turvapaikkakäsittelijöille ja poliiseille koulutusta siitä, miten tieto oikeuksista annetaan. Uhri tarvitsee tukihenkilön, naistulkin, ohjausta ennen ja jälkeen rikosprosessin suomalaisen palvelujärjestelmään sekä moniammatillista tukea yhden luukun periaatteella.

Keskustelussa käsiteltiin mm. HEUNin työn vaikuttavuutta päätöksenteossa todeten, että työtä tehdään mm. sosiaali- ja terveysministeriössä ja oikeusministeriön naisiin kohdistuvan väkivallan vastaista toimintaohjelmaa laatimaan on palkattu koordinaattori. Esille nousi myös yhdeksi ihmiskaupan muodoksi katsottava ilmiö: väliaikainen avioliitto. Vantaalla on tullut ilmi joitain tapauksia, joissa paperiton ilman työlupaa oleva nainen joutuu elättämään itsensä tilapäisellä avioliitolla jo naimisissa olevan miehen kanssa ruokaa ja asuntoa vastaan. Väliaikainen avioliitto ei ole Suomen lain mukainen eikä yhteisöissä hyväksytty, vaan poliisiasia. Sateenkaarivähemmistön osalta täsmennettiin, että se ei näy tutkimuksessa eikä politiikkasuosituksessa, sillä datassa on liian vähän tapauksia.

Päätös: keskusteltiin ja merkittiin tiedoksi.

3. Ajankohtaista eduskunnasta lähisuhde- ja naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnassa

Kansanedustaja ja Vantaan kaupunginhallituksen puheenjohtaja **Sari Multala** kertoi ajankohtaisista aiheeseen liittyvistä eduskunnan hankkeista ja kommentoi HEUNIn Näkymättämät uhrit -raportin suosituksia.

Multala totesi, että Suomi ei voi olla ylpeä omasta naisiin kohdistuvaa väkivaltaa mittaavasta tilastostaan. Väkivalta koskee kaiken taustaisia naisia, mutta erotuksena muualta tulleisiin naisiin suomalaiset yleensä luottavat viranomaisiin, ja heidän saattaa olla helpompi ilmoittaa asiasta. Suosituksista hän nosti esille uhrien tunnistamisen ja tarpeen tarjota tietoa siellä, missä naisilla on mahdollisuus olla yksin.

Multala kertoi, että eduskunta myöntää 400 000 euron määrärahan naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaan. Rahaa ohjataan toimenpiteisiin, jotka nousivat esille vuosi sitten julkaistussa GREVIO-raportissa, mm. väkivallan uhrien tunnistamiseen, koulutukseen mm. järjestöille ja hauraassa asemassa olevien tukemiseen eri tavoin. Rahoitusta on tulossa myös mm. puhelintulkkaukseen, Rikosuhripäivystykselle ja turvakodeille. Silpomisen erilliskriminalisointi on käsittelyssä ja myös väkivallan raportoijan virka perustetaan 2020 loppuun mennessä.

Keskustelussa nousi esille ammattilaisten koulutuksen tärkeys – uhrin tunnistaminen ja väkivallan puheeksi ottaminen pitäisi olla osa normaalia työtä. Todettiin, että myös silpominen, sekä tyttöjen että poikien, on samaa jatkumoa. Huomautettiin, että Vantaan kouluissa on ohjeistus tyttöjen silpomisen ehkäisyyn ja asia on säännöllisesti esillä oppilashuoltoryhmissä. Yhteisöt tarvitsevat tietoa väkivallasta, joten koulutuksia ja tiedon jakamisen tapaa kannattaa miettiä yhdessä ja järjestöjen kanssa. Mainittiin, että THL on tehnyt hyviä koulutuksia ja ohjeita puheeksi ottoon. Pohdittiin, voisiko Vantaa edelläkävijänä viedä hyviä käytäntöjä muihin pienempiin kuntiin.

Päätös: keskusteltiin ja merkittiin tiedoksi.

4. Tukea ja neuvontaa naisille väkivaltilanteissa ja Väkivallasta vapaa nainen -hankkeen esittely

Nicehearts ry työskentelee naisten ja tyttöjen parissa pääkaupunkiseudulla ja Lappeenrannassa ja tarjoaa monenlaista tukea erityisesti maahanmuuttajanaيسille. WahvaNainen-toiminnan koordinaattori **Marja-Liisa Rintala-Ahl** ja Naapuriäidit-toiminnan projektipäällikkö **Liisa Kultra** esittelivät Niceheartsin hankkeita, joilla tuetaan väkivaltaa kokeneita naisia ja kertoivat, miten viime keväänä alkanut koronaepidemia on vaikuttanut erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien naisten ja perheiden elämään.

Niceheartsissa väkivalta on noussut viime vuosina yhä enemmän pinnalle ja siitä tulee tietoa kaikkien toimintamallien ja projektien kautta. Asiakkaista 119 oli kokenut väkivaltaa ajalla 8/19-3/20. Sen parissa on alettu tehdä enemmän työtä, ja STEA:n koronalisähaussa keväällä järjestö sai rahoitusta Väkivallasta vapaa nainen -hankkeeseen. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa työntekijöiden ja naapuriäitien kykyä tunnistaa ja ottaa asia puheeksi sekä tiivistää yhteistyötä asian parissa työskentelevien kanssa. Työ on raskasta ja työnohjausta tarvitaan erityisesti vapaaehtoisille. Positiivisella puolella asiantuntijoiden välinen yhteistyö toimii hyvin Vantaan kaupungin ja kumppaneiden kanssa.

Niceheartsille näkyvät väkivallan ilmenemismuodot ovat moninaisia. Kokemuksen mukaan lapsen kohdistuva väkivalta on vähentynyt, mutta lapsen tekemä väkivalta on lisääntynyt. Henkistä väkivaltaa ei tunnusteta hyvin, ja usein eri väkivallan muotoja esiintyy yhtä aikaa. Yksin asuminen ja lasten kasvatuksesta

vastaaminen yksin koetaan vaikeaksi. Auttamistyöhön kuuluu myös esim. asunnonhakua ja muunlaista tukemista. Järjestön palvelussa on tärkeää, että asiakas voi myös vahvistaa omaa ääntään - väkivallan uhri on kokonainen ihminen, jolla on myös muuta elämää kuin väkivalta. Kiitosta sai poliisin sosiaalityöntekijä, joka on tärkeä kumppani ja toimiessaan ikään kuin yhden luukun palveluna, helpottaa paljon työtä.

Keskustelussa esille nousi tärkeää työtä tekevien järjestöjen huoli rahoituksesta ja sitä kautta työn jatkuvuudesta ja vaikuttavuudesta. Rahoitusleikkauksia on näköpiirissä, ja toteutuessaan ne vaikuttavat myös Niceheartsin työntekijöiden määrään. Niceheartsilla on kaikkiaan 14 000 asiakasta, joista Vantaalla neljäsosa eli 3500. Mukana on paljon asiakkaita, jotka eivät ole muissa palveluissa. Järjestön toiminnassa on erityistä se, että väkivallan vastainen työ nähdään osana kotoutumista, mutta naisiin ei suhtauduta avuntarvitsijoina vaan kokonaisina ihmisinä. Muistutettiin myös, että väkivallan vastaisten palveluiden saavutettavuutta pitää parantaa ja tarjota niitä matalammalla kynnyksellä.

Päätös: keskusteltiin ja merkittiin tiedoksi.

5. Rikosuhripäivystys asiakasta tukemassa

Rikosuhripäivystys (RIKU) parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasian todistajan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla tukipalveluita. Lähisuhdeväkivalta on yksi keskeisiä syitä, miksi asiakkaat soittavat RIKUun. Vantaalla työskentelevä toiminnanohjaaja **Marja Lönnroth-Olin** alusti RIKUn toiminnasta yleensä ja kertoi lähisuhdeväkivallan monista muodoista ja RIKUn tekemästä ohjaustyöstä. RIKU on toiminut vuodesta 1994. Viime vuonna järjestö sai julkisen palveluvelvoitteen, jolloin ja toisin kuin muilla järjestöillä sen rahoitus on varma.

Lönnroth-Olin totesi, että kuten muillakin toimijoilla työssä on tärkeää väkivallan monien muotojen tunnistaminen ja uskallus ottaa väkivalta puheeksi. Lähisuhdeväkivallalle ei ole omaa rikosnimikettä, vaan kokonaisuus koostuu erilaisista rikosnimikkeistä, joita mietitään yhdessä asiakkaan kanssa. Poliisi päättää siitä lopulta. Vain fyysinen väkivalta on virallisen syytteen alainen rikos, kun taas henkinen väkivalta on asianomistajarikos. Yleensä käsitellään yhtäikää monta rikosnimikettä. Yksi esimerkki maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa eteen tulleista taloudellisen väkivallan muodoista on benefit fraud, jossa tuet ohjataan muun kuin oikeutetun saajan tilille.

Lähisuhdeväkivallan uhri saa oikeusavustajan maksutta. Tätä väkivallan tyyppiä on kaikissa ryhmissä, ja Suomessa miehistä noin 16 % on ollut kohteena. Tekijästä riippumatta lapset altistuvat ja kärsivät aina. Lönnroth-Olinin mukaan uhrin auttamisessa on tärkeää ottaa selkeä kanta ja kertoa tukipalveluista, mutta kunnioittaa uhrin oikeutta tehdä omat päätökset.

Keskustelussa puhutti mm. työvoiman hyväksikäyttö, joka lisääntyy koko ajan. Verkosta löytyy nykyään 16 kielellä neuvontavideoita. Vantaalla RIKUn päivystys on osa myönteisen erityiskohtelun ohjelmaa ja sillä keinolla palvelua on pystytty kohdentamaan nimenomaan Vantaalle ja sen eri alueille.

Päätös: keskusteltiin ja merkittiin tiedoksi.

6. Lähisuhdeväkivallan vastainen työ Vantaalla

Vantaalla yksi paikallisen turvallisuussuunnittelun keihäänkärjistä on lähisuhdeväkivallan vastainen työ. Erityisasiantuntijat **Leena Marila-Penttinen** ja **Lotta Hällström** sosiaali- ja terveystieteiden palveluista esittelivät toimintaohjelmaa ja Väkivallaton Vantaa -kehittämistyötä. Vantaalla lähisuhdeväkivallan ehkäisytyötä ohjaa

strateginen paperi, toimintasuunnitelma, joka on voimassa vielä ensi vuoden. Tarkemmin ohjelmasta kerrotaan esityskalvoissa.

Marila-Penttinen nosti esille ehkäisytyössä suojaavat tekijät ja riskitekijät, jotka on tunnistettava ja joihin on puututtava. Työ on systematisoitu ja vastuut on selkeästi määritelty. Kokonaisuuteen kuuluva Väkivallaton Vantaa -projekti on tarkoitettu työntekijöille ja sen tavoitteena on väkivallan tunnistaminen, puheeksi otto ja ohjaaminen palveluihin. Ehkäisyn tasoja on useita. Asiakkaan palveluista on tärkeä MARAK eli moniammatillinen riskinarvioinnin työryhmä, joka on Vantaalla hyvin käytössä.

Päätös: merkittiin tiedoksi.

7. Miten tulevaisuuden sote-keskuksessa huomioidaan lähisuhdeväkivallan ehkäisy ja siihen puuttuminen?

Vantaa sai sosiaali- ja terveysministeriöltä Vantaa-Kerava-alueen sote-uudistuksen valmisteluun yhteensä 6,4 miljoonan euron suuruisen valtionavustuksen. Summasta 2 680 000 myönnettiin tulevaisuuden sote-keskus-hankkeeseen ja 3 676 800 euroa sote-rakennemuutostukseen. Tärkeimpänä päämääränä on asukkaille suunnattujen palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden ja vaikuttavuuden parantaminen sekä kustannuskasvun hillintä. **Leena Marila-Penttinen** avasi sitä, miten lähisuhdeväkivallan ehkäisy ja siihen puuttuminen huomioidaan uudistuksessa. Sen jälkeen **Lotta Hällström** kertoi Väkivallaton Vantaa -toimintamallista. Yhteinen keskustelu käytiin molempien esitysten jälkeen.

Tulevaisuuden sote on valtakunnallinen maakuntauudistukseen kytkeytyvä muutosohjelma. Vantaan osalta tarkoittaa erillisratkaisua yhdessä Keravan kanssa. Kyseessä on merkittävä sosiaali- ja terveystalouden integraatio, joka vaatii yhteisen työn kehittämistä. Kehittämisessä korostuvat tietojohtaminen, näyttöön perustuen vaikuttavuus (lähisuhdeväkivallassa esim. systemaattinen kartoituskyselyiden käyttöönotto), digitaaliset palvelut ja ilmiöpohjainen palvelumuotoilu. Hanke on valmisteluvaiheessa ja rekrytointi menossa.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisy on jatkossa maakunnan ja kunnan yhteinen tehtävä. Työnjaossa kunnalle jää jatkossa enemmän terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja ennaltaehkäisyn kannalta keskeisiä palveluita kuten koulu ja varhaiskasvatus. Perhekeskustoimintamalli tulee osaksi tulevaisuuden Sote-keskusta ja se sisältää laajan palveluvalikon maahanmuuttajaperheille. Marila-Penttinen kertoi, että aiemmassa kehittämisessä on ollut tunnistamisvajetta, mutta nyt tavoitellaan monikulttuuriset asiakkaat huomioon ottavaa kulttuurisensitiivistä otetta, jossa kaikkien palveluiden tulee olla kaikkien saatavilla.

Lotta Hällström kertoi tarkemmin Väkivallaton Vantaa -toimintamallista. Tavoitteena on, että kaikilla lapsiperheiden kanssa työskentelevillä on valmiudet ottaa väkivalta puheeksi ja välineet käytössä. Hän teki kesällä laajan haastattelukierroksen Vantaan eri perheammattilaisille teemalla ”mitä pitäisi tehdä?”. Johtopäätös oli, että yhteistä vantaalaista toimintamallia ei ole, mutta tarvetta sellaiselle on. Iso kysymys (kuten muissakin puheenvuoroissa) oli väkivallan puheeksi otto ja sen tultua ilmi, ohjaus palveluihin. Erityisesti muista kulttuureista tulevien kohdalla oli epätietoisuutta oikeasta toimintatavasta. Haastatteluissa ilmeni huolestuttavana, että palveluiden saanti on sattumanvaraisia ja yksittäisestä työntekijästä riippuvaa. Hyvä kumppani on lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö Koivula, jossa on osaamista ja saa hyvää tukea työlle. Uutena toimintamallina ja osana perehdytystä kaikille, erityisesti uusille hyvinvointipalvelujen työntekijöille on tulossa ensi vuoden alusta *Vantaan Reppu – väkivaltatyön koulutukset*, joka antaa neuvoja puheeksi

ottoon ja opastaa palvelupoluille. Kokonaisuuteen kuuluu myös avainhenkilökoulutukset, joita järjestetään tiiviissä yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Keskustelu: Vantaalla meneillään olevat hankkeet saivat osallistujilta positiivista palautetta ja kiitosta avoimuudesta. Koulutusten suhteen toivottiin, että erityisesti avainhenkilökoulutuksissa huomioidaan kulttuurisensitiivinen ote, järjestöt tulevat mielellään mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Käytännön jalkauttamisesta todettiin, että toimintaohjeita on sovellettava yksikkökohtaisesti. Kuitenkin on myös hyvä muistaa, että asiakkaan ongelmien takana voi olla väkivalta, siksi asia ja vastuu sen hoitamisesta kuuluu kaikille.

Päätös: keskusteltiin ja merkittiin tiedoksi.

8. Tiedoksi merkittävät asiat

Valtuustoaloite kansalaisuusjuhlan järjestämisestä Vantaalla (Kimmo Kiljunen + 31) on menossa käsittelyyn. Kaupunkikulttuurin toimiala toteaa vastauksessaan, että juhla järjestetään vuodesta 2021 alkaen myöhemmin sovittavalla tavalla.

Kaupunginvaltuutuksen puheenjohtaja Sari Multala suositteli, että mahdolliset neuvottelukunnan kannanotot viedään kaupunginvaltuutuksen listalle tiedoksi merkittäväksi asiaksi tai iltakouluun suulliseksi asiaksi, jolloin ne varmimmin käsitellään.

9. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 20.01. Seuraava tapaaminen pidetään samaan tapaan eli valtuustosalissa tai Teamsissä 30.9. klo 17, teemana turvallisuus.

Lisätietoa lähisuhdeväkivallasta:

<https://oikeusministerio.fi/-/naisiin-kohdistuvan-vakivallan-torjumiseksi-laaditaan-ohjelma>

Työryhmän toimikausi kestää 30.4.2023 saakka. Torjuntaohjelma on tarkoitus tuoda oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmän hyväksyttäväksi syksyllä 2020. Sen jälkeen työryhmä koordinoi ja seuraa torjuntaohjelman toimeenpanoa toimikautensa ajan.

Poliisin kanssa yhteistyössä tehty työperäisen ihmiskaupan paljastamisen tutkimusopas:

<https://www.heuni.fi/en/index/publications/heunireports/reportseriesno.95btyoperaisenihmiskaupanpaljastaminen.html>

Käsikirja turvapaikanhakijataustaisten väkivallan uhrien ohjaamiseen: <https://bit.ly/3cSpaKQ> . Inka Liljalta saa pyynnöstä painettuja käsikirjoja.